

Themaonderzoek niet-OOB-accountantsorganisaties

Samenvatting onderzoeksbevindingen

26 november 2013

Autoriteit Financiële Markten

De AFM bevordert eerlijke en transparante financiële markten. Wij zijn de onafhankelijke gedragstoezichthouder op de markten van sparen, lenen, beleggen en verzekeren. Wij bevorderen eerlijke en zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten, particuliere beleggers en (semi-)professionele partijen. We zien toe op een eerlijke en efficiënte werking van kapitaalmarkten. Ons streven is het vertrouwen van consumenten en ondernemingen in de financiële markten te versterken, ook internationaal. Op deze manier draagt de AFM bij aan de stabiliteit van het financiële stelsel, het functioneren van de economie, de reputatie en de welvaart van Nederland.

Contact

Meer informatie over het toezicht op accountantsorganisaties vindt u op de website van de AFM (www.afm.nl) onder Professionals > Accountantsorganisaties. Hebt u naar aanleiding van dit rapport specifieke vragen? Stuur dan een e-mail naar wta@afm.nl, een brief naar Autoriteit Financiële Markten, t.a.v. Afdeling Toezicht accountantsorganisaties, Postbus 11723, 1001 GS Amsterdam, of bel naar (020) 797 2000.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Samenvatting onderzoeksbevindingen themaonderzoek	6
2.1	Kwaliteit van wettelijke controles en financiële verslaggeving onvoldoende	6
2.2	Kenmerken van voldoende en onvoldoende wettelijke controles	9
2.3	Kwaliteit van financiële verslaggeving onvoldoende	12
2.4	AFM verwacht dat niet-OOB-accountantsorganisaties actie ondernemen	13

1 Inleiding

In 2013 voert de Autoriteit Financiële Markten (AFM) een themaonderzoek uit bij accountantsorganisaties die beschikken over een vergunning om wettelijke controles te mogen verrichten bij ondernemingen en instellingen die niet worden aangemerkt als organisaties van openbaar belang (OOB). Het doel van het themaonderzoek is een goed beeld te krijgen van de kwaliteit van de wettelijke controles die zijn verricht door niet-OOB-accountantsorganisaties.

De AFM houdt toezicht op accountantsorganisaties die wettelijke controles verrichten. Een wettelijke controle is een controle van een financiële verantwoording van een onderneming ten behoeve van het maatschappelijk verkeer die in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) specifiek als wettelijke controle is aangemerkt. Het gaat dan bijvoorbeeld om de controles van jaarrekeningen van middelgrote en grote vennootschappen, gemeentes, provincies en diverse financiële ondernemingen. Hierbij wordt een onderscheid tussen wettelijke controles bij zogenoemde OOB's en overige ondernemingen en instellingen (niet-OOB's). OOB's zijn beursgenoteerde ondernemingen, banken en verzekeraars.¹ Om wettelijke controles te mogen verrichten, moet een accountantsorganisatie beschikken over een vergunning van de AFM: een OOB-vergunning als de accountantsorganisatie ook wettelijke controles uitvoert bij OOB's en een niet-OOB-vergunning als de accountantsorganisatie alleen overige wettelijke controles verricht.

Naast het verrichten van wettelijke controles, verlenen accountantsorganisaties nog vele andere diensten aan hun cliënten. Accountantsorganisaties voeren bijvoorbeeld ook vrijwillige controles uit, doen beoordelings- en samenstelopdrachten, bieden administratieve en fiscale ondersteuning, en verlenen bedrijfseconomische adviezen. De AFM houdt geen toezicht op deze andere diensten.

Verder is binnen de groep van niet-OOB-accountantsorganisaties een onderscheid te maken tussen 'NBA-kantoren' en 'SRA-kantoren'. De Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) heeft een systeem van kwaliteitstoetsing van accountantskantoren. De organisatie 'Samenwerkende Registeraccountants en Accountants-Administratieconsulenten' (SRA) is geaccrediteerd door de NBA om namens de NBA kwaliteitstoetsingen uit te voeren bij accountantskantoren die zijn aangesloten bij de SRA (SRA-kantoren). Bij de overige accountantskantoren worden deze kwaliteitstoetsingen uitgevoerd door de NBA zelf. Deze kantoren zijn in dit rapport aangeduid als 'NBA-kantoren'. De AFM heeft samenwerkingsafspraken met

¹ Artikel 1, eerste lid, onderdeel I, van de Wta definieert organisatie van openbaar belang als volgt: "1°. een in Nederland gevestigde rechtspersoon naar Nederlands recht waarvan effecten zijn toegelaten tot de handel op een gereguleerde markt als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht; 2°. een bank met zetel in Nederland als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht waaraan een vergunning is verleend ingevolge die wet; 3°. een centrale kredietinstelling met zetel in Nederland als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht waaraan een vergunning is verleend ingevolge die wet; 4°. een herverzekeraar, levensverzekeraar of schadeverzekeraar met zetel in Nederland als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht waaraan een vergunning is verleend ingevolge die wet; 5°. een onderneming, instelling of openbaar lichaam, behorende tot een van de ingevolge artikel 2 aangewezen categorieën".

de NBA en de SRA vastgelegd in convenanten.² In deze convenanten zijn afspraken gemaakt over samenwerking op het gebied van kwaliteitstoetsing en het gebruik dat de AFM wil maken van de uitkomsten van de kwaliteitstoetsingen door de NBA en de SRA.

Het themaonderzoek sluit aan bij de samenwerkingsafspraken met de NBA en de SRA. De AFM beoordeelt de kwaliteit van een selectie van wettelijke controles, door middel van dossieronderzoek, bij in totaal vijftig niet-OOB-accountantsorganisaties: dertig NBA-kantoren in de eerste helft van 2013 en twintig SRA-kantoren in de tweede helft van 2013.

De AFM heeft op 11 juli 2013 de uitkomsten van het onderzoek bij dertig NBA-kantoren gepubliceerd en op 26 november 2013 de uitkomsten van het onderzoek bij twintig SRA-kantoren. In dit rapport zijn de belangrijkste onderzoeksbevindingen samengevat voor alle vijftig beoordeelde niet-OOB-accountantsorganisaties. Voor meer achtergrondinformatie over het onderzoeksproces van het themaonderzoek, de niet-OOB-controlemarkt, en de onderzoeksbevindingen, verwijzen wij naar de rapporten van 11 juli en 26 november.

De Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) verbiedt de AFM vertrouwelijke informatie, die zij in het kader van haar toezicht heeft verkregen, openbaar te maken. De Wta staat wel toe dat de AFM die vertrouwelijke informatie gebruikt om algemene mededelingen te doen, zolang die niet kunnen worden herleid tot afzonderlijke personen of accountantsorganisaties. Daarom zijn de belangrijkste bevindingen uit dit onderzoek waar nodig geanonimiseerd en niet per accountantsorganisatie individueel weergegeven.

Hoofdstuk 2 van dit rapport bevat een samenvatting van de belangrijkste onderzoeksbevindingen van het themaonderzoek van de AFM.

² Zie de nieuwsberichten "Convenant NBA en AFM over toetsing van accountantsorganisaties" van 6 september 2012 en "AFM sluit opnieuw toezichtsconvenant met SRA" van 13 december 2011 op de website van de AFM. De SRA heeft op grond van het oorspronkelijke convenant van 28 september 2006 toetsingen uitgevoerd van wettelijke controles. De NBA voert dergelijke toetsingen van wettelijke controles uit vanaf 2013.

2 Samenvatting onderzoeksbevindingen themaonderzoek

Op basis van dossieronderzoek bij vijftig niet-OOB-accountantsorganisaties heeft de AFM een beeld verkregen van de kwaliteit van wettelijke controles die zijn verricht door accountantsorganisaties met een niet-OOB-vergunning. In 80% van de gevallen was de uitvoering van wettelijke controles bij controlecliënten van deze vijftig niet-OOB-accountantsorganisaties van onvoldoende kwaliteit. De AFM verwacht dat dit kwaliteitsprobleem kenmerkend is voor alle accountantsorganisaties met een niet-OOB-vergunning.

2.1 Kwaliteit van wettelijke controles en financiële verslaggeving onvoldoende

De AFM heeft in 88 van de 110 beoordeelde wettelijke controles van 50 accountantsorganisaties met een niet-OOB-vergunning ernstige tekortkomingen aangetroffen. De kwaliteit van deze wettelijke controles is aangemerkt als 'onvoldoende'. De externe accountants die verantwoordelijk waren voor de adequate uitvoering van deze wettelijke controles, hebben op voor de jaarrekening materiële onderdelen geen voldoende en geen geschikte controle-informatie verkregen over de jaarrekening als geheel om hun accountantsoordeel te kunnen onderbouwen. Verder concludeert de AFM dat in 107 van de 139 beoordeelde jaarrekeningen (77%) de financiële verslaggeving van onvoldoende kwaliteit is.

In tabel 1 onderscheidt de AFM de kwaliteit van de 110 beoordeelde wettelijke controles in vier categorieën. Categorie 1 betreft de wettelijke controles die zijn aangemerkt als 'voldoende'. De categorieën 2, 3 en 4 bevatten de wettelijke controles waarbij de AFM ernstige tekortkomingen heeft geconstateerd en die daarom zijn aangemerkt als 'onvoldoende'. Daarbij is een onderscheid gemaakt naar de aard van de tekortkomingen die tot het oordeel 'onvoldoende' hebben geleid, waarbij de wettelijke controles in categorie 2 relatief de hoogste kwaliteit hebben en de wettelijke controles in categorie 4 de laagste.

Categorie	Percentage wettelijke controles	Beoordeling	Toelichting
1	20%	Voldoende	Geen ernstige tekortkomingen.
2	27%	Onvoldoende	Op specifieke onderdelen onvoldoende controlewerkzaamheden uitgevoerd.
3	35%	Onvoldoende	Enige controlewerkzaamheden uitgevoerd, maar zeer basale controletechnieken niet of verkeerd toegepast.
4	18%	Onvoldoende	Niet of nauwelijks sprake van controlewerkzaamheden, maar vooral van administratieve en samenstelwerkzaamheden.

Tabel 1. Kwaliteit van beoordeelde wettelijke controles onderscheiden in vier categorieën.

De AFM constateert dat de kwaliteit van de wettelijke controles die zijn verricht door de vijftig beoordeelde niet-OOB-accountantsorganisaties lager is dan de kwaliteit van

de wettelijke controles die zijn verricht door OOB-vergunninghouders. Het percentage 'onvoldoende' wettelijke controles was in eerdere AFM-onderzoeken in 2010 63% bij de Big 4-accountantsorganisaties en bij de overige negen OOB-accountantsorganisaties begin 2013 74%.³ Bij de OOB-accountantsorganisaties hadden de tekortkomingen in de meeste gevallen betrekking op specifieke onderdelen van de wettelijke controle (categorie 2 in tabel 1). Bij de wettelijke controles die zijn verricht door niet-OOB-accountantsorganisaties zijn echter in 53% van de gevallen basale controletechnieken niet of verkeerd toegepast of was überhaupt niet of nauwelijks sprake van het uitvoeren van enige controlewerkzaamheden.

De AFM heeft zich bij de beoordeling van de geselecteerde wettelijke controles gericht op twee of meer van de volgende aandachtsgebieden:

- opbrengstenverantwoording (waaronder IT);
- onderhanden projecten;
- waardering activa;
- gebruikmaken van werkzaamheden van deskundigen; en
- continuïteitsveronderstelling.

Voor ieder van deze aandachtsgebieden heeft de AFM beoordeeld of de externe accountant 'voldoende en geschikte controle-informatie' heeft verkregen.⁴ De accountant heeft bij het uitvoeren van een accountantscontrole als doel een oordeel te vellen over de vraag of de jaarrekening in alle materiële opzichten voldoet aan de verslaggevingsregels. Daarvoor moet de accountant een redelijke mate van zekerheid verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of van fouten. De accountant verkrijgt deze zekerheid door het verzamelen van voldoende en geschikte controle-informatie. Controle-informatie is bijvoorbeeld informatie uit de financiële administratie waarop de jaarrekening is gebaseerd, of andere informatie van de controlecliënt of van derden. Voldoende en geschikte controle-informatie is noodzakelijk om het oordeel van de accountant en de controleverklaring te onderbouwen. Het aspect 'voldoende' is de maatstaf voor de hoeveelheid controle-informatie. Het aspect 'geschikt' is de maatstaf voor de kwaliteit van de controle-informatie. Kwaliteit wil zeggen dat de controle-informatie relevant en betrouwbaar is, zodat die informatie ook echt een onderbouwing vormt voor het oordeel van de accountant. Met controle-informatie onderbouwt de externe accountant zijn oordeel dat het gepresenteerde vermogen en resultaat in de jaarrekening van de controlecliënt geen materiële onjuistheden bevat.

³ Zie de nieuwsberichten "Onderzoeken AFM wijzen op noodzaak fundamentele verbeteringen accountantscontrole" van 1 september 2010 respectievelijk "Fundamentele verbeteringen in gang gezet bij negen middelgrote accountantskantoren na onderzoek AFM" van 21 maart 2013.

⁴ Dat wil zeggen dat de AFM heeft vastgesteld of sprake is van overtredingen van NV COS 200 'Algemene doelstellingen van de onafhankelijke accountant, alsmede het uitvoeren van een controle overeenkomstig de Standaarden', paragraaf 17: "Om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dient de accountant voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen teneinde het controlerisico naar een aanvaardbaar laag niveau terug te brengen waardoor de accountant in staat wordt gesteld om redelijke conclusies te trekken waarop hij zijn oordeel kan baseren."

Tabel 2 bevat een overzicht van de aandachtsgebieden waarbij is vermeld in hoeveel wettelijke controles dit aandachtsgebied is geselecteerd en in hoeveel gevallen de AFM heeft geconstateerd dat de externe accountant ten aanzien van dit aandachtsgebied geen voldoende en geen geschikte controle-informatie heeft verkregen. De AFM heeft zich bijvoorbeeld voor 98% van de beoordeelde wettelijke controles gericht op de controle van de opbrengstenverantwoording. In 78% van die wettelijke controles heeft de AFM tekortkomingen aangetroffen ten aanzien van de controle van de opbrengstenverantwoording. In totaal heeft de AFM in 80% van de beoordeelde wettelijke controles ernstige tekortkomingen geconstateerd.

Aandachtsgebied	Aantal wettelijke controles met dit aandachtsgebied (% van totaal beoordeelde wettelijke controles)	Aantal wettelijke controles met tekortkomingen op dit aandachtsgebied (% van aantal wettelijke controles met dit aandachtsgebied)
Opbrengstenverantwoording	98%	78%
• Algemeen	98%	73%
• Systeemgerichte werkzaamheden	88%	70%
• Automatisering (IT)	88%	63%
• Gegevensgerichte cijferanalyse	98%	69%
Onderhanden projecten	33%	81%
Waardering activa	67%	53%
• Waardering vastgoed / materiële vaste activa	22%	54%
• Waardering debiteuren	25%	56%
• Waardering voorraden	20%	55%
• Waardering financiële vaste activa	2%	100%
Gebruik van werkzaamheden van deskundigen	9%	64%
Continuïteitsveronderstelling	39%	35%
Totaal	100%	80%

Tabel 2. Aantal wettelijke controles met aandachtsgebieden en aantal wettelijke controles met tekortkomingen op deze aandachtsgebieden.

Om een beeld te krijgen van de kwaliteit van de wettelijke controles die zijn verricht door de vijftig geselecteerde niet-OOB-accountantsorganisaties, heeft de AFM zich vooral gericht op het vaststellen van ernstige tekortkomingen in de controle. Minder ernstige tekortkomingen zijn tijdens het onderzoek mondeling medegedeeld aan de betrokken externe accountants en in dit rapport buiten beschouwing gelaten.

2.2 Kenmerken van voldoende en onvoldoende wettelijke controles

Nadat de AFM de beoordeelde wettelijke controles heeft aangemerkt als 'voldoende' of 'onvoldoende', heeft de AFM onderzocht welke van de volgende kenmerken verband houden met de kwaliteit van de wettelijke controle:⁵

- Kenmerken van de verantwoordelijke externe accountant:
 - Hoeveel wettelijke controles verricht de externe accountant in totaal?
 - Is de externe accountant registeraccountant of Accountant-Administratieconsulent?
 - In welk jaar is de externe accountant ingeschreven in het accountantsregister?
- Kenmerken van de accountantsorganisatie:
 - Heeft de accountantsorganisatie eerder te maken gehad met een dossieronderzoek van de AFM?
 - Hoeveel wettelijke controles verricht de accountantsorganisatie in totaal?
- Kenmerken van de wettelijke controle:
 - Is er een OKB uitgevoerd op de wettelijke controle?
 - Is de OKB uitgevoerd door een kwaliteitsbeoordelaar van buiten de accountantsorganisatie?
 - Wat is de strekking van de afgegeven controleverklaring?
 - Heeft de externe accountant voor zijn controle gebruik gemaakt van een elektronisch of hardcopy controledossier?
 - Heeft de externe accountant of de accountantsorganisatie naast de wettelijke controle ook samensteldiensten verleend aan de controlecliënt?
- Kenmerken van de betrokken controlecliënt:
 - Wat is de omvang van de controlecliënt (balanstotaal, omzet, resultaat, aantal werknemers)?
 - In welke sector is de controlecliënt actief?
 - Hecht de controlecliënt belang aan de wettelijke controle en controleverklaring?
 - Oefent de controlecliënt druk uit op de externe accountant of de accountantsorganisatie om de prijs van de wettelijke controle te verlagen?

De volgende vier kenmerken lijken in belangrijke mate gerelateerd aan de kwaliteit van de beoordeelde wettelijke controles.⁶

⁵ De AFM heeft per kenmerk statistisch getoetst of deze een significante ($\alpha = 10\%$) relatie heeft met de kwaliteit van de wettelijke controle (voldoende of onvoldoende). Hiervoor zijn Pearson Chi2-tests, t-tests en Pearson correlatie-tests uitgevoerd. Verder heeft de AFM deze kenmerken in samenhang getoetst met een multivariate regressie-analyse.

⁶ Voor deze kenmerken geldt dat de uitkomst van de statistische testen significant was, wat impliceert dat deze verbanden naar verwachting gelden voor alle SRA-kantoren.

De externe accountant is in het jaar 2000 of later ingeschreven in het accountantsregister

De AFM concludeert dat externe accountants die recenter zijn ingeschreven in het accountantsregister vaker wettelijke controles verrichten van voldoende kwaliteit. De 110 beoordeelde wettelijke controles zijn uitgevoerd door 85 externe accountants, waarvan er 35 in het jaar 2000 of later als RA of AA zijn ingeschreven in het accountantsregister; 60 waren al voor het jaar 2000 ingeschreven in het accountantsregister.⁷ In tabel 3 is voor de beoordeelde wettelijke controles aangegeven of die zijn uitgevoerd door een externe accountant die was ingeschreven in het accountantsregister in het jaar 2000 of later, of al voor het jaar 2000. De tabel laat zien dat in totaal 42 wettelijke controles zijn uitgevoerd door een externe accountant die in het jaar 2000 of later was ingeschreven in het accountantsregister. Hiervan is 31% aangemerkt als 'voldoende'. Dit percentage is beduidend hoger dan het percentage 'voldoende' wettelijke controles dat is uitgevoerd door een externe accountant die al voor 2000 was ingeschreven in het accountantsregister, namelijk 13%.

Kwaliteit wettelijke controle	Ingeschreven in het jaar 2000 of later	Ingeschreven voor het jaar 2000	Totaal
Voldoende	13 (31%)	9 (13%)	22 (20%)
Onvoldoende	29 (69%)	59 (87%)	88 (80%)
Totaal	42 (100%)	68 (100%)	110 (100%)

Tabel 3. Verband tussen kwaliteit van wettelijke controles en inschrijfjaar in het accountantsregister (voor of vanaf het jaar 2000)

De controleverklaring betreft een oordeelonthouding

De AFM concludeert dat wettelijke controles die leiden tot een oordeelonthouding doorgaans eenvoudiger zijn uit te voeren dan wettelijke controles die leiden tot een andersoortige controleverklaring en daarom vaker van voldoende kwaliteit zijn. Indien de accountant niet in staat is voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen en deze informatie is van materieel belang en van diepgaande invloed op de jaarrekening als geheel, dan geeft de accountant een controleverklaring van oordeelonthouding af. De accountant geeft dan geen oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening. In tabel 4 is het verband weergegeven tussen de kwaliteit van de beoordeelde wettelijke controles en de strekking van de controleverklaring. Hieruit volgt dat wettelijke controles waarbij de externe accountant een controleverklaring van oordeelonthouding heeft afgegeven in 38% van de gevallen door de AFM zijn aangemerkt als 'voldoende', terwijl voor andere verklaringen (goedkeurend en verklaringen met beperking) dit percentage lager ligt (18%).

Een veel voorkomende situatie waarin een accountant zich onthoudt van een oordeel is wanneer de aard van de activiteiten en de omvang van de onderneming dusdanig zijn dat de interne organisatie van die onderneming niet op economisch verantwoorde wijze zodanig kan worden ingericht dat de accountant op rationele

⁷ Op zich heeft het jaar 2000 geen specifieke betekenis; dit is de grens waarbij het verschil tussen voldoende en onvoldoende kwaliteit duidelijk significant is

wijze de vereiste zekerheid kan verkrijgen over de volledigheid van de omzet en de rechtstreeks daarmee samenhangende posten. In deze situatie kan en zal de accountant weinig of geen systeemgerichte werkzaamheden verrichten op de interne beheersing van de onderneming, aangezien deze interne beheersing grotendeels of geheel ontbreekt. De controlewerkzaamheden die de accountant wel kan uitvoeren, zijn grotendeels gegevensgericht van aard en doorgaans eenvoudiger uit te voeren dan systeemgerichte werkzaamheden.

Kwaliteit wettelijke controle	Oordeelonthouding	Goedkeurende verklaring of beperking	Totaal
Voldoende	5 (38%)	17 (18%)	22 (20%)
Onvoldoende	8 (62%)	80 (82%)	88 (80%)
Totaal	13 (100%)	97 (100%)	110 (100%)

Tabel 4. Verband tussen kwaliteit van wettelijke controles en de afgifte van een controleverklaring van oordeelonthouding

De accountantsorganisatie verricht geen samenstelwerkzaamheden bij de controlecliënt

De AFM concludeert dat accountantsorganisaties die naast het verrichten van de wettelijke controle geen samenstelwerkzaamheden uitvoeren voor de desbetreffende controlecliënten, vaker wettelijke controles verrichten van voldoende kwaliteit. Tijdens het dossieronderzoek heeft de AFM de verantwoordelijke externe accountants gevraagd of zij, of andere medewerkers van de accountantsorganisatie, ook samenstelwerkzaamheden hebben verricht voor de controlecliënt. Uit deze gesprekken blijkt dat bij 41 van de 110 beoordeelde wettelijke controles (37%) de accountantsorganisatie naast de wettelijke controle ook samenstelwerkzaamheden heeft verricht. Door wie deze samenstelwerkzaamheden zijn uitgevoerd varieert: door de externe accountant zelf, door leden van het controleteam, of door medewerkers die niet betrokken zijn bij de uitvoering van de wettelijke controle. Slechts 10% van de wettelijke controles waarnaast de accountantsorganisatie ook samenstelwerkzaamheden heeft verricht is beoordeeld als 'voldoende', terwijl de AFM 26% van de wettelijke controles waarnaast de accountantsorganisatie geen samenstelwerkzaamheden heeft verricht als 'voldoende' heeft beoordeeld.

Kwaliteit wettelijke controle	Samenstel	Geen samenstel	Totaal
Voldoende	4 (10%)	18 (26%)	22 (20%)
Onvoldoende	37 (90%)	51 (74%)	88 (80%)
Totaal	41 (100%)	69 (100%)	110 (100%)

Tabel 5. Verband tussen kwaliteit van wettelijke controles en de samenloop van de wettelijke controle met samenstelwerkzaamheden

De controlecliënt hecht belang aan de wettelijke controle en oefent geen prijsdruk uit

De AFM concludeert dat wanneer de controlecliënt belang hecht aan de wettelijke controle en geen druk uitoefent op de prijs van de controle, deze controle vaker van voldoende kwaliteit is. Tijdens het dossieronderzoek heeft de AFM de

verantwoordelijke externe accountants gevraagd welke indruk zij hebben van het belang dat de desbetreffende controlecliënt hecht aan de wettelijke controle. Verder heeft de AFM de externe accountants gevraagd of zij druk ervaren van de controlecliënt op de prijs van de controle. De betrokken externe accountants hebben aangegeven dat zij bij 30 van de 110 beoordeelde wettelijke controles (27%) hebben ervaren dat de controlecliënt belang hecht aan de controle en geen druk uitoefent op de prijs daarvan. In 30% van die gevallen heeft de AFM de desbetreffende wettelijke controle als 'voldoende' beoordeeld, terwijl dit percentage 16% is voor wettelijke controles waarbij de externe accountant heeft aangegeven de indruk te hebben dat de controlecliënt geen belang hecht aan de controle of ervaart dat de controlecliënt druk uitoefent op de prijs van de controle.

Kwaliteit wettelijke controle	Belang/ geen prijsdruk	Geen belang/ prijsdruk	Totaal
Voldoende	9 (30%)	13 (16%)	22 (20%)
Onvoldoende	21 (70%)	67 (84%)	88 (80%)
Totaal	30 (100%)	80 (100%)	110 (100%)

Tabel 6. Verband tussen kwaliteit van wettelijke controles en het belang dat de controlecliënt hecht aan de controle en de prijsdruk die de externe accountant ervaart

2.3 Kwaliteit van financiële verslaggeving onvoldoende

Met de beoordeling van 139 jaarrekeningen⁸ heeft de AFM zich, naast de beoordeling van wettelijke controles, ook een beeld gevormd van de kwaliteit van de financiële verslaggeving van controlecliënten van NBA-kantoren. Op basis van dit beeld heeft de AFM geconcludeerd dat de kwaliteit van de financiële verslaggeving in ongeveer 23% van de gevallen voldoende is en in 77% onvoldoende.

De AFM heeft van alle 139 oorspronkelijk geselecteerde controles getoetst of de gecontroleerde jaarverslaggeving voldoet aan de van toepassing zijnde verslaggevingsstandaarden en zich hierbij gericht op de volgende aandachtsgebieden: de verwerking van onderhanden projecten, de waardering van voorraden, de continuïteit van de onderneming, het directie- of jaarverslag, het kasstroomoverzicht, stelselwijzigingen en fouterstel.

De AFM heeft de kwaliteit van de financiële verslaggeving in de volgende situaties aangemerkt als 'onvoldoende':

- als uit de jaarrekening niet blijkt wat de onderneming eigenlijk doet, bijvoorbeeld als geen duidelijkheid bestaat of sprake is van onderhanden werk of onderhanden projecten;
- als geen aandacht is besteed aan de continuïteitsveronderstelling, terwijl de jaarrekening wel aanwijzingen bevat dat twijfel zou kunnen bestaan over de continuïteit;

⁸ De AFM heeft een aantal wettelijke controles als 'reserve' geselecteerd voor het dossieronderzoek. Van deze reservecontroles is wel de desbetreffende jaarrekening beoordeeld.

- als geen jaarverslag of kasstroomoverzicht is opgenomen;
- als het kasstroomoverzicht grote onjuistheden bevat, zoals het vermelden van niet-kasstromen in de financierings- of investeringskasstroom of het niet opnemen van vergelijkende cijfers;
- als er overige tekortkomingen zijn geconstateerd in de verslaggeving die het inzicht in het vermogen en het resultaat belemmeren.

De AFM heeft geconstateerd dat de tekortkomingen in de financiële verslaggeving in veel gevallen betrekking hebben op verslaggevingsregels die relatief recent zijn veranderd. Het jaarverslag bevat bijvoorbeeld niet alle nieuwe onderwerpen die daarin moeten worden beschreven en de verslaggeving van onderhanden projecten volgt niet de nieuwe regels die daarvoor gelden. Overige bevindingen hebben betrekking op de toegepaste resultaatbepalingsgrondslag, het gebruik van jaarrekeningmodellen en de openbaarmaking van de jaarrekening.

2.4 AFM verwacht dat niet-OOB-accountantsorganisaties nu echt actie ondernemen

De AFM heeft de vijftig niet-OOB-accountantsorganisaties in een schriftelijke rapportage geïnformeerd over welke actie de AFM van deze kantoren verwacht. De AFM heeft de 46 niet-OOB-accountantsorganisaties (92%) waarbij ten minste één wettelijke controle als 'onvoldoende' is aangemerkt, in de eerste plaats verzocht de geconstateerde tekortkomingen in de wettelijke controles te herstellen. Dit betekent dat de externe accountant alsnog voldoende en geschikte controle-informatie moet verkrijgen en zijn oorspronkelijke oordeel over de jaarrekening als geheel moet evalueren en mogelijk moet herzien.

In de tweede plaats heeft de AFM 42 niet-OOB-accountantsorganisaties (84%) gevraagd een oorzakenanalyse uit te voeren. In een oorzakenanalyse onderzoekt de accountantsorganisatie zelf of de tekortkomingen die de AFM heeft geconstateerd vaker voorkomen en wat de oorzaken hiervan zijn. Tijdens het onderzoek heeft de AFM elk van deze 42 kantoren nadrukkelijk gevraagd goed na te denken over de vraag of zij in staat is de controlepraktijk op het noodzakelijke kwaliteitsniveau te brengen. Als het kantoor mogelijkheden ziet de kwaliteit van wettelijke controles te verbeteren, dan stelt zij op basis van de oorzakenanalyse een actieplan op. In het actieplan vermeldt de accountantsorganisatie de maatregelen die enerzijds de door de AFM gesignaleerde tekortkomingen in wettelijke controles herstellen en anderzijds voorkomen dat zich (nogmaals) tekortkomingen in wettelijke controles zullen voordoen.

Van slechts vier niet-OOB-accountantsorganisaties (8%) verwacht de AFM geen directe actie, omdat de AFM in de wettelijke controles van deze kantoren geen ernstige tekortkomingen heeft geconstateerd. Uiteraard moeten deze kantoren zich wel blijven inspannen om de kwaliteit op het gewenste peil te houden.

Autoriteit Financiële Markten
T + 020 797 2000 | F +020 797 3800
Postbus 11723 | 1001 GS Amsterdam

www.afm.nl

De tekst in deze brochure is met zorg samengesteld en is informatief van aard. U kunt er geen rechten aan ontleen. Door besluiten op nationaal en internationaal niveau is het mogelijk dat de tekst niet langer actueel is wanneer u deze leest. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is niet aansprakelijk voor de eventuele gevolgen - zoals bijvoorbeeld geleden verlies of gederfde winst - ontstaan door acties ondernomen naar aanleiding van deze brochure.

Amsterdam, november 2013